SOMNURA

JELEK

A MONORI ROMA NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT KÖZÉLETI-KULTURÁLIS HAVILAPJA - 2012. DECEMBER

Finta Arina Aisa festménye

SOMNURA – JELEK közéleti-kulturális folyóirat
Kiadja a Monori Roma Nemzetiségi Önkormányzat.
Laptulajdonos: Oláh Zsolt. Főszerkesztő: Pató Selam
Megjelenik havonta, 32 oldalon, színes borítóval,
A/5 formátumban, 500 példányban, ingyenes terjesztésben
Szerkesztőség elérhetőségei: 2200. Monor Bercsényi u. 16/c.
monor.cko@gmail.com Tel: 06/30 4088-951, 06/70 9416-740
Logó és hátlap grafikai tervezése és kivitelezése: Diczkó Olivér.
Képszerkesztő: Bátki Márton. Címlapon: Arina Aisa Finta képe
A folyóirat teljes évfolyama kiadásának támogatója:
a Nemzeti Kulturális Alap. **ISSN 2063-1391**

Ramashka SV
Manngas e Devles

1
Devla Baro!
De sastipe!
Mangas ame Tutar
Chave romane
2
Raykani e buti
Messies lache
Chave romane sam
O puya tinre
3
De shkola
Tinri,pativ e Bari!,
De amen drom
Ke bakh romani
4
Devleski buti!
Chavale bari
Ov kate kolizel
Othe si bakhtori
5
Othe si djinleti
Zor, sastipe
Dukhovni phyter
O barvalipe

Angelina Gatell
Samo isi yek kildi

...
marav andel vudara
ushalinande shereskethule
vudara kay e tishina
achel vash te lel sama
mire vastende bariol
omeripe sar le phaka.

e panjako ritgiimos
ta remini man davas
kamavas te rozdav len
kade sar o kham val panya
sas man angushtende mashkar
yekh tajna lampa
so potvrdzinel po itsdraipe
andej tsora pash lava

maravas chaso pal chaso
ande le phande vudara
namesto te mangav, kamavas
pherdí te dav man intregones
ali vudara kothe achen
sar granitsi kaj len sama
o skuto mange choren
ay tagadyin man nada
chak iekh kildyi si
---varekon si la---,
chacheyileskerí
kamipesko tsnako
savo shaj te mishkil
barra, planina
e ududesa shukar te
ucharel
le maj phande vushalina
numay ek klucho si
si la varekon---Mudarel
miro glaso e balval. thaj

kana akharav
chi eknikon te odphenel

nakhadasles:
Ricardo Iglesias

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Dr. Szuhay Péter: A CIGÁNYOK ETNOGRÁFIÁJA VIII.: Az értékrend
Az elvárásoknak való megfelelés

A cigányok önmeghatározásának, annak is a társadalom többsége felé mutatott oldalának legfontosabb jellemzőjéül a társadalmi elvárásoknak való megfelelési szándékot említhetjük. Abból indulunk ki, hogy a cigányok számára teljes mértékben ismert a róluk szóló paraszti előítélet-rendszer (amely egyaránt kiolvasható a nyelvi szövegekből, a ki nem mondott, de gesztusokban, testtartásban, általában a metakommunikációban kifejezésre juttatható szövegekből). Éppen ezért a cigányok magukról küldött üzenetei alapvetően abban a gondolatkörben mozognak, amelyek a paraszti leszólásban, illetve vélekedésben összegezhetők. A cigányok legfőbb törekvése, hogy a rendes ember - az ember - attribútumait sorakoztassák fel, másfelől pedig a cigányságukat mintegy háttérbe szorítva, magyar állampolgári minőségüket, nemzetalkotó szerepüket hangsúlyozzák. A magukról alkotott kép végül is egy pozitív és egy negatív jelentéstartományba sorolható szövegekre adott válaszokból áll össze. A negatív jelentéstartományba tartozó szövegek mintegy negációjaként azoknak az elemeknek tételes felsorolása szerepel, amely velük szemben, mint elítélő megjegyzések fogalmazódnak meg. „Rendes ember" mivoltukat azzal magyarázzák, illetve azzal igazolják, hogy nem loptunk, nem voltunk börtönben, mi nem cigány módra élünk, rendesen dolgozunk és ehhez mintegy igazoló eljárásra való felszólítást adnak, hogy meg lehet kérdezni, véleményt lehet kérni, mindenki megmondhatja, és így tovább. Ha ezek nem negációként fogalmazódnak meg, hanem eleve pozitív értékként beszélnek az egyes elemeken keresztül magukról, akkor azok túlzott hangoztatását és hangsúlyozását hallhatjuk. A rendes ember másik alapismérve, hogy legyen önálló háza, legyenek jószágai, amivel függetlenségét is biztosíthatja. Szintén ebbe a körbe tartozik az oláh cigányoknál a kereskedői státus, a kupeckodás felemlítése. Ennek során fogalmazódik meg akár a romungrókkal szembeállítva is, a „mi nem 500-600 forintos emberek vagyunk" gondolatköre. Az a rendes ember ugyanis, aki annyi tőkével rendelkezik, hogy képes bármikor lovat, autót vagy házat venni. A gyermeknevelés, a gyermekek öltöztetése és iskolába járatása szintén többször említődik. Megfigyelhető az is, hogy az ember értékmérője az ember teste maga, a jóltáp-láltság, a kövérség. A „derék ember" jelzi a vagyonosságot és a tehetősséget. A tisztelet megadása igen fontos eleme a kultúra önmeghatározásának, mint gyakran emlegetett elem, legfőbbképpen a kölcsönösséget akarja kikényszeríteni a többségtől, azt ugyanis, hogy legalább olyan módon kapja meg a cigány ember a tiszteletet, amilyen módon megadja ezt a parasztnak. A tisztelet megkövetelése ilyenformán a cigányság elismertetését is jelentené, amely az ember önbecsüléséhez és önértékeléséhez elengedhetetlen feltétel. A cigányok a többség előtt elsősorban állampolgárként és magyarként szeretnének megjelenni, elismertetve ezzel a társadalomban való egyenrangúságukat. Ezt erősíti

akár a marosvásárhelyi segítségnyújtásuk gyakori emlegetése, amellyel a magyarokkal való szolidaritásukat, illetve magyarságukat szeretnék kifejezni. Ebbe a gondolatkörbe tartozik a magyar történelmi múltban, a forradalmakban és szabadságharcokban való aktív részvétel elősorolása is. Egyes családi és társadalmi ünnepeken, amelyek a cigányság tekintélyét hivatottak elérni, illetve az ember értékét kifejezni, gyakran találkozunk a többségnek szóló üzenetekkel.

Belső értékrend

A cigányok maguk számára számtalan további olyan értéket tulajdonítanak, illetve fogalmaznak meg, amelyek elsősorban belső használatban működnek. Ezek érvényesítése révén érhető el - a falusiak elvárt beilleszkedésével szemben - a saját csoporthoz való tartozás erősítése, a belső kohézió elérése és szolidaritás megkövetelése. Egyik leggyakrabban hangoztatott értékként a szolidaritás gondolatkörébe tartozó segítséget emelhetjük ki. Mintegy erkölcsi kényszerként fogalmazódott meg a másikon (akár testvérként, akár barátként, sokszor idegenként is értelmezve a másikat) való segítés kötelessége. „Ha van 500 forintod, add a felét annak, aki hozzád fordul, majd az visszaadja neked; holnap te is kerülhetsz olyan helyzetbe, hogy rajtad segítsenek." Sokszor nem is az számít, hogy mekkora a kölcsönadott vagy akár csak odaadott pénz, hanem az, hogy aki adja, az az üzletelésben és általában az életben mennyire szerencsés, hiszen a szerencse megosztható, illetve átruházható arra is, aki a pénzt a szerencsés embertől kapja.

Ezzel összefüggésben említhető, hogy az emberek között az a belső hierarchia alakul ki, amelyben akár a kortól függetlenül is a legtöbb szerencsével rendelkező, a legügyesebb ember lehet a legtekintélyesebb. Az ügyesség elsősorban a vásári gyakorlatból vezethető le. Az ügyesség szinte minden más értéket meghaladó jelentőségű. Nem az számít, hogy végül is adott pillanatban ki, milyen gazdag, hanem hogy potenciálisan az ügyessége és szerencséje révén mi várható el tőle, mire lesz képes. Az ügyes ember ugyanis akár 100 forinttal is képes nagy vásárt csinálni. Üzletelésen a falusi oláh cigányok közösségében legkiváltképp a lóval való kereskedést, az autók adásvételét és az ingatlanok cseréjét, halmozását értik. E dolgok egymással sokszor ekvivalensnek minősülnek. Más, elsősorban városi közösségekben mára már elfogadottá és általánossá vált a cipővel, ruhával, alkohollal, cigarettával, kazettával való kereskedés.

Az ügyesség némileg úgy működik, mint a varázsmesékben a legkisebb hős esetében, aki nem testi erejével, hanem eszével, okosságával vagy mint a bugyutának tűnő hős szerencséjével és segítőkészségével éri el sikereit. Sokkal értékesebb az a vagyon vagy gazdagság, amelyet ezen tulajdonságokkal szerzett meg az ember, mint az a vagyon, amit hosszú, kitartó, önsanyargató munkával lehet elérni.

A cigányok nem törekednek arra, hogy mindenáron nagy jövedelemhez jussanak, inkább jobban elviselik a rövid ideig tartó éhezést, minthogy nehéz és fáradságos munkát végezzenek. (A szocialista iparosítás korsza-

kában tapasztalható nagymérvű munkavállalás, a rendszeresen végzett nehéz fizikai munka feltehetően több cigányközösség életében csak időszakos mellékvágánynak tekinthető, illetve annak a félbemaradt törekvésnek, amely szerint egy időben tényleg azt gondolták, hogy Magyarországon lehet azonosulni az integráló társadalommal, mert a társadalom befogadja a beilleszkedni vágyókat. Ám kiderült, hogy bármilyen törekvő valaki és bármennyire is magyarként akarja önmagát meghatározni, szembe kell néznie azzal, hogy folyamatosan „lecigányozzák". Nem a cigányságból nem lehet tehát kilépni, nem a közösség nem engedi el tagjait, hanem a többség nem fogadja be a kisebbségből érkező, integrálódni szándékozókat, aminek következtében egy ideig vagy lebegnek a két kulturális rendszer között, vagy visszatérnek a kiinduló közösséghez. A parasztosodás szándékát megfogalmazó cigányokkal hasonló a helyzet.)

A szerencse és ügyesség elvének központi szerepe megóvja a cigányokat attól, hogy időnkénti veszteségeiket tragikusan éljék meg. Ha akár állatállományukban, akár valami ingóságukban kár éri őket, nem esnek kétségbe, inkább egy legyintéssel túlteszik magukat rajta, mondván, ha már megtörtént, azt visszahozni és megváltoztatni nem lehet, ahogy jött, úgy elment, és majd szerencsénk és ügyességünk folytán ezt visszaszerezzük. A gyerekeket például messze nem korlátozzák úgy, mint a parasztok. Egy ötéves gyerek öt perc alatt szétszedheti, darabokra törheti vagy laposra taposhatja frissen kapott névnapi ajándékát. A tulajdon polgári értelemben vett biztonsága, a jog által való körülbástyázása irreleváns kategória számukra. Több családról tudjuk, akik házakat és autókat birtokolnak, hogy azok közül talán több az, amit nem írattak át, akár a telekkönyvbe, akár a forgalmi engedélybe. Attól, hogy ezt megvásárolták, maguknak tekintik, s állnak elébe bármilyen későbbi jogi bonyodalomnak. Itt kell megemlíteni, hogy többen vezetnek gépkocsit úgy, hogy nincs jogosítványuk. (A jogosítvány megszerzése a nyolc általános iskola végzettségéhez van kötve. Többen nem rendelkeznek ezzel, ugyanakkor az autóra szükségük van mozgékonyságuk érdekében.) Minden alkalommal, amikor jogosítvány nélkül vagy ittasan ülnek az autóba, világosan felmérik az ezzel járó lehetséges következményeket, legyen az akár pénzbüntetés, akár börtönítélet. Ebben a megközelítésben a börtön egy lehetséges átmeneti terepe az életnek, amelyben az emberi boldogság és önmegvalósítás ugyanúgy megtalálható, mint máshol.

A jogkövetkezményeket a bosszúállás vagy a bosszúra felesküdés pillanatában is racionálisan végiggondolják. Nagyobb veszteség ugyanis az, ha valaki a hozzátartozója halála vagy jelentős megsértése esetén lelkét hosszan tartó nyugtalanságban tartja, vagy a halott békéjét nem teremti meg, mint a bosszúért lehúzott tíz év. A bosszúnak és az átoknak kifelé a csoporton kívül a többség irányába van egy fenyegető, megrettentő jellege, ezzel próbálnak a másik félnél engedményeket elérni, illetve ezzel próbálják a másik felet önmérsékletre késztetni. ***(a fejezetet folytatjuk!)***

BEMUTATKOZIK: Pató Ibolya

A II. Világháború derekán született. Vér szerinti családjától megfosztottan, értelmiségi nevelőszülők gyermekeként nőtt fel, akik taníttatták zongoraművészetre és német nyelvre. Érettségit szerzett, s Gádor István szobrászművész tanítványaként kreativitását és tehetségét igénylő munkahelyeken dolgozott, volt műszaki rajzoló, de rövidesen kitört a monotóniából és a képességei kibontakoztatásának gátjai közül, s otthon folytatta művészi tevékenységeit. Bár keramikusként is gyönyörű plakettek és utánozhatatlan finomságú kisplasztikák ezrét alkotta meg, s amellett férjének is átadta minden szakmai tudását, aki azt páratlan módon fejlesztette tovább és maradandóan kamatoztatta is -, számára az agyag túl hideg, nehéz, piszkos anyagnak bizonyult. Bonyolult, érzékeny lelke kifejezési eszközéül (számtalan művészeti ágban való kísérletezés után) végül a grafitceruzát választotta, amellyel közel 6000 „grafit-festményt” alkotott, és alkot ma is. Műveivel sajnos ez idáig egyszer sem lépett ki kiállítás formájában a nyilvánosság elé, azok csak könyvek és folyóiratok illusztrációiként kerültek napvilágra számos alkalommal. Versei, axiómái, melyeket ugyanez idő alatt írt, több kötetbe szerkesztve várnak kiadásra, s jelennek meg 20 éve több folyóiratban és antológiában rendszeresen. Hogy sorsára, s ezáltal személyiségére kétpólusú végletesség jellemző, - annak a polaritásnak a feloldódása, a végletek egymásba kapcsolódása valósul meg úgy költé-szetében, mint képzőművészetében. A kül-világ és a belső világ peremvidékén lecöve-kelve, nem keresi a horizontális perspektí-vákat, izolált életterében a vertikális tenden-cia a domináns. Aktív művészi tevékenysége lenyomatai különleges, légies, spirituális közvetítő közeget jelentenek abból a stabil aspektusból, melyben a passzív megfigyelő szemlélete ölt alakot képek, versek formájá-ban. Művei voltaképpen impressziók -, min-degyikük egy-egy kimerevített pillanat egy éterien finom, ugyanakkor átláthatatlan függöny félrelebbentéséről, amely az anyagi és a szellemi világ határvonalát jelenti. ***(P. S.)***

***Pató Ibolya:* Egy szó?**

Talán csak egy szó amely
Alapköve várnak
Talán ha kimondanánk
Sem nyitná a zárat
Talán illanó illat
Karc tenyereden
Talán egy fáradt mosoly
Ősz hajszál fejen
Talán e szó nem ismert
Mégis megfogant
Talán titkon hálót vet
Lopva elsuhan
Ellebeg mint az álom
Végtelenbe ring
Varázsfénye megtörik
Vonzereje ing
Talán veszteségnek vélt
Ára nyereség
Talán találó kérdés
Hogy e szó miért?
Mert ha fájdalom hasít
Úr fésülgeti
Nincsen ami megköti
Veszt és elveszít...

Pillanatkép

Tejüvegbe épült
Néma házfalak
Tar erdőben csapzott
Méla madárhad
Rideg méltósággal
Lépeget a tél
Háztetők peremén
Hópille zenél.
Szürke árnyak fátylán
Legurul a gond
Parányi ólomszív
Kérdőjelet von
Gördülne tétován
Szögletben lapul
Félhomály fátylának
Redőibe hull

Két szempár világít
Hol a felelet?
Két kezed közelít
Nem leled helyed -
A palánk erőtlen
Vén varjú üzen
Hó teste ha ráhull
Nyomban elbillen.

Az álmok álmodnak
A hótakarón
Korhadt fa ágai
Ezüstös karók
Kitárva a szélben
Sírva lengenek
Karolják mereven
A jeges telet.

Egy piciny szobában
Pisla lámpa ég
Összekulcsolt két kéz
- Kémleli egét
Köd ezüst homályán
Áttipeg a csönd
Dióhéjba zárja
Titkait a könny...

Útlevél

Éjszaka ha hold süt
ablakodon
játszik sötét árnykép
holdudvaron
légtánc feketében
felhőfoszlány
kőpillangó koppan
vándorútján.
Sövénybeütköző
ösvény vezet
kitaposott útját
nem lelheted
felhőlepel fedi
hold ezüstjét
tág pupillád tágul
szűkül a tér.
Bizonytalan árnyak
kisértenek
járatlan félelmek
útja veled
kusza gondgöröngyök
fénybogarak
világító tánca
létvonalad.
Kiáltasz hangtalan
de hallható
lényed léte lényeg
és látható
a sötétben is az
útleveled
úttalan úton is
add a kezed!...

Hermányi Gabriella: PALÁNTAKELTETŐ avagy élmények a monori Tabán-telepről

„Közönyös a világ ... az ember / Önző, falékony húsdarab,
Mikép a hernyó, telhetetlen, / Mindég előre mász s - harap.”
(Arany János: Kertben)

Igen… közönyös a világ… Látjuk és érezzük minden nap.
És mégsem közönyös a világ! Számomra erről is szólt az a szombat, mikor nyolc tanítványom velem tartott Monorra… Ahelyett, hogy aludt volna, vagy tanul, vagy szórakozik… mint bárki más.

Monor, „Tabán” cigánytelep. Ez a néhány szó szomorú sorsokat, tragikus múltat és egyben a jövő, a fejlődés lehetőségét sűríti magába.

Itt jártunk a Veres Pálné Gimnázium pszichológia fakultációjának néhány tagjával (Apró Kitti, Kiss Melinda, Spekker Gábor, Eidenpenz Orsi, Zsanett, Dorottya, Bene Magdi, és egy volt tanítvány Grőger Ilona) az előítéletek elleni küzdelem jegyében. A szürkeség és hideg még lehangolóbbá tette a telepi életképet. Az eredetileg tulipánkeltetésre szolgáló mezőgazdasági konténerbe, a Hangárba menekültünk a hideg elől, ahol többek között a Tanoda is működik. Az itt dolgozó szociális munkások és szakemberek jól tudják; ahogy a palántáknak napfényre, vízre, úgy az itt élő gyerekeknek is törődésre van szükségük, az átlagosnál is többre. Ennek a palántanevelő munkának a szépsége ragadott meg leginkább szombaton. És egyikünk sem maradt érintetlen...

„Hideg volt és nagyon elfáradtam, de megérte... ezt tudom kapásból mondani, ha valaki megkérdezi: Na, milyen volt Monoron? Rengeteg benyomás ért, sok új információt kellett befogadnom, amik nem mindig voltak szívderítőek. Sőt… De láttam élő példákat arra, hogy ha az ember akar, nagyon rossz helyzetből is fel tud emelkedni. Csoki, Zsolti csodás emberek és hatalmas az, amit véghezvittek eddig, és amit még fognak. Rendkívül szimpatikus emberek, remélem az ott élő fiatalok példát vesznek róluk és később sok ilyen remek ember nő fel a monori cigánytelepen.

Hideg volt… nagyon, pedig azt hiszem, rendesen felöltöztem. És a gyerekek?! Pulcsiban, vékony nadrágban (láttam egy lányt, akin csak térdig érő, nyári nadrág volt!) szandálban, sőt néhányan papucsban, zokni nélkül az utcán. A legszörnyűbb, hogy nekik ez volt a természetes, hogy nincs meleg ruhájuk, kénytelenek télen is így kint lenni. Borzasztóak a körülmények, annak ellenére, hogy a Máltai Szeretetszolgálat az évek során nagyon sokat tett a telepért. Hatalmas tiszteletem minden ott dolgozónak, mert nagyon sokat vittek véghez, és ez nagyon kemény munka lehetett.

A gyerekek viselkedésén látszik a nevelés hiánya, igénylik a törődést, a szeretet, zsongtak a délutáni játék során. ☺ De a pár órás beszélgetés után, és azu-

tán, hogy én már voltam egy cigány faluban hasonló keretek között, nem azt érzem, hogy rengeteg CIGÁNY gyerek vesz körül, akik között nehéz megosztani a figyelmemet, hanem hogy rengeteg GYEREK vesz körül. Fenntartásokkal indultam, bennem is voltak/vannak előítéletek, de szerencsére egyre kevesebb. Nyitottabb vagyok az emberek felé, mert azon felül, hogy tudom, hogy nem az számít, hogy hova született valaki, most már könnyebben hiszem is el. Könnyebben nézek a felszín mögé, és ez nagyon jó érzés." ***(Apró Kitti)***

„… A gyerekházban lévő „játszásról" kettős érzéseim maradtak. A legtöbb gyerek érdeklődő és szeretetteljes volt, öröm volt velük ismerkedni és játszani. Egy részük viszont kicsit zárkózott volt, úgy éreztem nem akarnak bennünk megbízni. Az viszont mindegyikükön látszott, hogy milyen nehéz körülmények között élnek. A mi télies öltözködésünk ellenére egy-két kivétellel ők csak pulcsit és szandált (vagy papucsot) hordtak. Összességében mégis úgy érzem, hogy mindannyian jól éreztük magunkat abban a pár órában a gyerekházban. Az egyik kislány búcsúzóul adott nekem egy karkötőt (többünknek is), amit ő maga csinált, és azt kérte, hogy jöjjünk minél hamarabb. Mindenképp szeretnék máskor is menni." ***(Eidenpenz Orsi)***

„… a gyerekek azalatt a pár óra alatt kötődtek hozzánk. Azt pedig csodálatosnak tartom, hogy ezek a gyerekek a szegénység és egyebek ellenére is vidámak és mosolygósak voltak." ***(Spekker Gábor)***

„Úgy érzem a monori látogatás nagy hatással volt rám. Sokszor hallottam már a szegénységről, a kilátástalan helyzetben élőkről, de eddig nem tapasztaltam meg mindezt testközelből. El sem tudom képzelni, milyen nehéz lehet ilyen körülmények között élni és szégyellem magam, ha belegondolok, hogy ezt a léthelyzetet a mi társadalmunk „teremtette"meg az itt élőknek.

A Monoron dolgozó szociális munkásokkal való beszélgetés még jobban megvilágította az itteni cigány családok mindennapjait. Nagyon megdöbbentett, hogy olyan apró dolgokon múlik a kitörés lehetősége, mint például a fürdés. A beszélgetés után átsétáltunk a Gyerekházba, hogy játsszunk a gyerekekkel. A cigánytelep lepusztult házai közül előbukkanó, ócskaruhás gyerekek számomra a változás lehetőségét képviselték. Nem akarok arra gondolni, hogy ezeknek a gyerekeknek egész életüket nélkülözésben kell leélniük. Az együtt eltöltött idő során, azt tapasztaltam, hogy a gyerekek képesek az együttműködésre, de igénylik is a figyelmünket. Mindez erősítette bennem azt a gondolatot, hogy fontos a cigányság kérdésével való foglalkozás, mert ezekek a gyerekeknek a mi segítségünkkel lehetőségük lehet egy jobb életre."

(Kiss Melinda)

Élménytöredékek. Rengeteg mozaik, aminek még össze kell állnia, amit még fel kell dolgoznunk. De az biztos, hogy mindannyian megtapasztalhattuk a korábban itt járó szentimrés gimnazista szavait: „Könnyű… őket boldoggá tenni, túl könnyű ahhoz, hogy erre bárki nemet mondhasson.".

Pató Selam: Az Erzsébetvárosi Montessori Gimnázium estje

Kivételesen nagy élmény részesei lehettünk november 14-én, a Kármán Judit által vezetett Roma Pasztorációs Műhelyprogram keretében. A Párbeszéd Háza Jezsuita Székház nagytermében tartott rendezvényen a Montessori Erzsébetvárosi Gimnázium tanári kara és növendékei közösen mutatkozhattak be a lelkes és nagy lélekszámú közönségnek. **Hoffher József atya** köszöntését s az iskola vezetőségének és pedagógusainak bemutatását követően **Kármán Judit** számolt be a pasztorációs műhelymunka történetéről, céljairól, eredményeiről, majd Hoffher atyának az intézmény vezetőjéhez intézett felvezető kérdéséből kiindulva: - Hogy látja a mai gimnáziumok és középiskolák helyzetét, hány, az övékéhez hasonló rendszerű intézményben lenne szükség, s mennyiben támogatja ezt az új nemzeti alaptanterv? – **Farkas György igazgató úr** tartott tanulságos és érdekfeszítő ismertetést az iskola kezdeteiről, fejlődéséről, s jelenéről.

Elmondta, hogy indulásukkor elsősorban a Rajkós és Talentumos növendékekre alapoztak, s az első hónapban jelentkező 100 fő létszáma mára hétszázra emelkedett. Az egyénre szabott tanítási módszertan ösztönzően hatott arra, hogy felnőtt- és felsős túlkoros-, valamint halmozottan hátrányos helyzetűek is szép eredményekkel kecsegtető helyet, lehetőséget kapjanak náluk tanulmányaik elvégzésére, érettségi bizonyítványuk megszerzésére, esélyt a továbbtanulásra. Az intézmény névadójának, Mária Montessorinak szellemisége jegyében, aki gazdag fantáziával és nagy gyakorlattal fejlesztett ki eszközöket és gyakorlati módszereket az önálló tanulásra való rávezetésre-, jelmondatuknak is tekinthető a „Segíts, hogy magam csinálhassam!”. Működésüket már vidéki tagozatokba is kihelyezték, pl. Törökbálintra, s 3 éve Monorra.

Boda Ria igazgatóhelyettes hangsúlyozta, milyen nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy intézményükben valódi konstruktív közösséget alkotva tanulhatnak együtt a legkülönbözőbb szociális hátterekből érkezett gyermekek, a neves művész-cigányoktól az elítélt cigány gyermekeikig, Az alapítványi elnök, aki egyben osztályfőnök is az iskolában, szintén megerősítette, milyen nagy előnyt jelent növendékeiknek az együttlét megismerése, a változó arányban legkülönbözőbb vallású, szokású, származású diákseregszimbiózisában. Ez tükröződik a teljesítményekben is, hiszen az első év 19 sikeres érettségizőjét idén már 280-an követték ugyancsak sikerrel.

Lakatos Klára festőművész, lovári nyelv-és honismeret-szakos pedagógus, aki a kezdetektől fogva jelen van az intézményben, is elsőként a gimnázium baráti, családias légkörét emelte ki. Pedagógiailag nem a tekintélyelvűség, – mondta -, hanem az együttélés filozófiája a fontos, amit ez az iskola meg tud valósítani. Nem nemzetiségiként vetítik ki a köztudatba, sokkal inkább a természetes módon való együttélés precedenseként, ami nem az alacsonyabb-rendűség jele, hanem az igazi pedagógia.

A tanári karból megszólaló pedagógusok egyöntetűen tettek gyönyörű tanúságot arról, hogy a megragadó, nyitott, kedves légkörben miként bontakoznak ki a gyermekek tehetségei, válik szociálisan érzékennyé a lelkük, változik meg érdeklődés nélküli hozzáállásuk a világhoz. A személyre szabott nevelői elvben nagyon fontos a pedagógusnak tolerálnia a növendék aktuális közönyét vagy ellenállását, annak okát megkeresni, aminek kulcsa, hogy saját személyiségét is belevigye a kontaktusba. A bemutatásnak talán nem is lehetett volna szebb zárszava, mint hogy ebben a sokszínűségben a szeretet a legfontosabb.

S hogy a hallottakról gyönyörködtető bizonysággal is szolgáljanak, - a program második felében Lakatos Klára összeállításában csodálhattuk meg a növendékek produkcióit: Csömöri Ildikó, Cukalas Tagros, Baranyi Mária táncát, Együtt Bettina énekét, Lakatos Jenő és Suki Tibor játékát hegedűn, Lakatos Lauráét csellón, Berki Károly, Rózsa Béla és bakos Tibor muzsikáját klasszikus gitáron. A feledhetetlenül tartalmas, szép és tanúságos est meglepetése Farkas György igazgató úr saját zenei kísérettel előadott éneklése volt, melyben Berda Ferenc és József Attila versein keresztül is megelevenedett az a magas szellemiség, melyet az iskola képvisel. Nem csak magunk s a közönség nevében mondhatunk köszönetet a lélekemelő alkalomért, de tágabb értelemben és közvetve mindazok nevében, akikre kihathat a Montessori Erzsébetvárosi Gimnázium szellemisége, értékes növendékei jó példája, tanári kara gazdag lelki világának gyümölcse!

Dunai György: A ROMA NÉPCSOPORTOK

Ez talán a legnehezebb, legkényesebb, de legérdekesebb téma egyszerre. A roma népességben vannak olyan népcsoportok (fácá), amelyek megtartották az eredetihez leginkább hasonló nyelvet, szokásokat, stb. Sajnos a Magyarországon ismert elnevezések pontatlanok, hasonlóak ahhoz a közmondáshoz, miszerint „Sötétben minden ló fekete”. Pedig ez mennyire nem így van! Ez a hozzáállás sajnos azok malmára hajtja a vizet, akik azt állítják, hogy a romaság egy ingyenélő, léha, lusta és bűnöző nép, és amikor szükségesnek véli, bűnbakot csinálnak belőle. Esetleg háborúk idején golyófogónak használják, vagy egyszerűen odadobják ezer éves polgáraikat a vérszomjas hóhéroknak, mint tették ezt a második világháború idején, kiszolgáltatva a romákat a fasizmus mészárosainak.

Visszatérve a romaság fajtáihoz, nyelvük szerint Közép-Európában három csoportot nyelv szerint is ismerünk:

Beások, akik a román (gázsó) nyelvet beszélik. *(*októberi Somnura újság)*

Romungro (zenész, úri roma), akiknek nyelvezetére az eredeti roma igeszavak szótövének „iz” - "zik" végződéssel való megtoldása, továbbá az utcai, ill. börtönzsargon, s az éppen divatos szavak keveredése a jellemző Magyarországon. Más országokban (pl. Romániában a beás romák, Spanyolországban a flamenco-zenész-táncos romák, Németországban a szintó romák, stb.) az eredeti nyelv, a roma identitás elvesztése, a nagyfokú asszszimilálódás jellemző. *(*novemberi Somnura újság)*

Az eredeti romák (lovár)

ez a csoport több kasztból áll, azon belül az alábbi csoportokat különböztetjük meg: - khelderás - lovár - coliár - csurár - surári - dirzár - bugár

Ez az öt csoport alkotja együtt a „Románo Rodó”-t, vagyis a roma nemzetet. Ezeken a csoportokon belül is léteznek kisebb csoportok, de ezek már inkább családi, nagycsaládi elnevezések. Pl. Hercegesti, Mására, Dúrzesti, Szákálesti stb. A családi nevek egy-egy család híresebb tagjáról, öregjéről, esetleges jó vagy rossz cselekedeteiből származnak, és esetleg két-három generáción keresztül élvezik vagy szenvedik a családok ezt a „hírnevet”. Ez is indokolja pl, hogy a romaságon belül nem lehetett büntetlenül felelőtlenséget cselekedni, mivel ez az egyén halála után még évtizedekig megbélyegezte a családot.

Az első kettő fácá sokban hasonlít egymásra, de a khelderás csoport talán ősibbnek, eredetibbnek mondható. Régebben főleg fémmegmunkálással foglalkoztak, a kolompárok (üstkészítők, foltozok, csatorna-, ereszhajlítók) pl. Erdélyben ma is ezt a mesterséget követik. Jellegzetes mesterség még körükben a kovács, fegyverkészítő, ékszerkészítő, ill. javító. Jellemző erre a népcsoportra, hogy az egyik legősibb, gazdag kereskedő nép. A lovaktól kezdve mindenféle áruval kereskedtek.

A fiatalok gyermekfejjel házasodtak (már 13-14 éves kortól), s szüleik a teljes önállósodásig segítették őket. Szigorú erkölcsi normák alapján éltek, a válás szinte teljesen ismeretlen volt számukra. Zömében az egyneműség uralkodott és volt tisztességes a körükben.

A lovárok szintén kereskedők, hasonlóan a khelderásokhoz, de talán egy kicsit nyitottabbak. Dialektusuk is az előző csoportéhoz hasonló.

A coliárok is jó kereskedők, főleg szőnyegekkel, ruhaneművel stb. kereskednek. A férfiakat vastag, az arc nagy részét elborító bajuszukról lehet könnyen felismerni. Erkölcsösek, asszonyaikkal együtt járnak kereskedni (szemben a khelderásokkal, akik feleségeiket sosem viszik magukkal munkájuk során). Manapság inkább házalással foglalkoznak

A csurárok köszörűsök, mutatványosok, búcsúsok, esernyőjavítók. Jellemző rájuk, hogy szépen, a hagyományok szerint táncolnak, az eredeti roma folklórt követik (ellentétben a muzsikus romaokkal). Beszélt nyelvük eredeti, de hiányos, erős ún. „tájszólással” beszélnek.

A dirzárok-bugárok hasonlóak a csurárokhoz, Baranyában nem jellemző a jelenlétük.

Az erkölcs - bármely csoportot tekintjük - mindenképpen szigorúbb volt, mint manapság bármely országot vesszük alapul. Az első három csoport szigorú öltözködési szabályokat követ, az utóbbi kettőé a többi egyvelege, keveréke.

Az utóbbi kettő nyelvezetére az erős tájszólás a jellemző, míg az első három tisztább eredetibb. Legkönnyebben a tagadószóval lehet megkülönböztetni őket. A khelderások a „csi’ /nem/ tagadószót használják, a másik tagadószó a „ná”.

Ezekből a jelekből lehet pl. következtetni arra, hogy milyen vidékről származnak.

Sárközi László: KÖLTÉSZET - Szonettkoszorú I.

…toll hegye rebben – a kezdetek egybefonódnak a véggel;
életet adsz ma a gondolatoknak; a szó a hatalmad,
kételyek állnak utadba, de a szellemed álmokat érlel;

égre tekintve, talán a talajt nem is érzi a talpad,
lelked a távoli tájra tekint, nem a földi javakra:
gyakran elúszik előtted a pompa – de mintha harapna;
halkal eloldalazol s belerúgod a porba a sarkad.

Megfog a szélben a fák levelének aszott csevegése,
érzed a kőben az életerőt, a humuszt a virágban,
nyárban a tél erejét s ami múlik – a forma a sárban;
és ami tart: anyagában atomja örök remegése…

Éjjeled egybemosódik; a hajnala sem lel az ágyban,
várva a múzsa mosolyt s valahogy fura-ferde a képe
s végre lehajtod az arcodat: egymagad állsz a világban.

✝ *Rácz Lajos*
November

Fényt akarok, fényt,
mert vacogó álmokkal
mön már a tél,

hogy szívünkbe mártsa
jégcsap-tőrjét,
és megint lázra

hevüljön, tüzes
homlokkal reményünk,
s e forró üzenet

legyen a jelünk:
amikor fagypontra
kezd hűlni szerelmünk.

Ruzdija Russo Sejdovic: GILĂ TE VUŚTENDAR

Luludă k-a ćhuvav
an-e uśtavdi phuv
utral mi baraka,
andar e phage penʒere
mo dikhipe k-a mukav
o ćorripe te naśel,
ka phabarav e memelă
thaj k-a adĭćarav mande te aveh.

A tu ujrah
an-o them biʒanglesqo,
biaśundo so lel duho
maśkar e krrlale duhoça linde.
An-e naja e klaviature anes,
e laute an-o kolin,
ćinge saksofonuri
thaj lole fistaja.
An-o barr keres ma
kamibasqe madĭença,
p-e ma ćhores,
ćo durićaripe.
Partiture lekhaves
m-e ʒuvdimastar
thaj m-e barakatar,
me palatatar savi mança ʒuvdi,
thaj jek dĭveh
mança k-a phabol.

Pala amende k-a aćhen ,
jekto e pasuri te vuśtendar,
te dĭlĕngo habor,
pala amende
o ʒuvdipe varko pale k-a malavel,
e karikatura amare trajosqi
kaj talavisavas pala e dŭćela,
thaj ćhině manuśa...

Orsós Imre

Értetek hangosodom...

Léptem konok hallgatása az Isten előtt
ma Cigány lelkemre roskadt idő-rabló
Ott hol anyám hangos árnyéka rám kacag
én kit mankós boton támasztott rohanásom

Mi korholt gondolatokkal feszített apám előtt
hogy szavakkal pókhálózva hangoskodásom
Mért karcolsz másnak az égre napot
mért dagad szemeden az éji kor

Mért eresedik anyám tekintete ha
ha lépcső előtt utat állok magamnak
S ajkamra roppant hajnal dérrel
hangoskodom: Hisz magzatod vagyok

De anyám mint kit köd korhol
átlépi meztelen kíváncsi tekintetem
Kezében dagad a magyar kalász
majd a Babilon mosoda előtt apám

Édenkertbe látó tekintetem előtt
szitálatlan istálló karzatán néma
Vén riska tekintetében a határa
feszített szikla tekintete rám feszül

Nem értem hogy mért nem értik
én ki értetek hangosodom hisz
Én vagyok az ki magzatotok vagyok
kinek szájához anyám emlője tapadt

De a hegy arcomra fújja anyám szavad
s kezeiben a méhében hagyott ima
nyugalomra int kedves halk szava
hallga estére tied vagyok fiam.....

Nagy Gusztáv

Rímes Egó

Kavarva, keverve
Istentől megverve
Küszködöm egy helyben

Adózom, bagózom
Éhezem, aggódom
asszonyban csalódom

Vétkezek, szeretek
Hibákat követek
Mindenkit megvetek

Magamat szeretem
Magamat nevetem
Magamat veretem
Istennel...

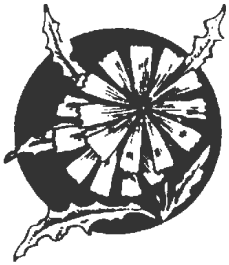

Cím nélkül

Kis karácsony nagy karácsony,
de sok ember most harácsol,
a gazdagnak jut majd pulyka,
a szegényt meg éhség sújtja...

Kis karácsony nagy karácsony,
nekem van egy jó tanácsom,
adj mindenkinek kenyeret
s kísérjen béke, szeretet!

Bozsik Viola: JÁTSZÓNAPOK A TABÁNBAN

Van egy iskola, ahova értelmes, érzékeny és jólelkű tanulók járnak. Van egy irodalomtanár, akinek fontos a diákjai fejében a cigányokról élő buta tévképzetek eloszlatása, és aki nem az emberi jogokról és anti-diszkriminációs intézkedésekről szóló fellengzős szónoklatokban, hanem a szegénység leküzdésében, a szegényekkel, cigányokkal való kapcsolatfelvételben látja a megoldást. Így kerültek a budai Szent Imre Gimnázium tizenegyedikes diákjai októberben Monorra, immáron sokadik alkalommal. Van közöttük, aki többször járt már a Tabánban, azóta leérettségizett, de most is visszajött. A telepi gyerekek is ismerősként üdvözölték a szentimréseket, a Hangár melletti füves réten rengetegen gyűltek össze gitározni, énekelni, focizni, és mindenféle mozgásos-labdás játékot játszani. A gimisek pedig becsülettel rohantak a labda után, cipelték a hátukon a gyerekeket, és nem estek kétségbe se a gyerekmennyiségtől, se attól, hogy iszonyú nehéz itt szabályokat betartatni, és egy rendezett játékot végigjátszani. És remekül sikerült az egész.

A Veres Pálné Gimnáziumból a pszichológia fakultációra járó tizenkettedikesek jöttek ki Monorra, egy novemberi napon, – tíz fiatal szánta rá a szombati napját, hogy meghallgassa a Tabán történetéről, és a Máltai Szeretetszolgálat magyar és cigány munkatársainak személyes élményeiről szóló előadást. Miközben a Hangárban ment a PowerPoint vetítés és a telepiek életkörülményeinek ismertetése, egyre-másra jöttek a gyerekek, és kopogtattak, hogy mikor kezdődik már meg a beharangozott játék, és a fél óra, az még sok idő? És eljött a pillanat, hogy kinyílt az iroda ajtaja, és a fürdő és a kereszt megszemlélése után átmentünk a gyerekházba, és a Cinka Panna utcában már hozzánk szegődött nyolc-tíz gyerek, és kitárult a gyerekház kapuja, és lehetett jönni. A VPG-sek hoztak színezett só-liszt gyurmát, rengeteg színezőt, lehetett gesztenyéből barkácsolni, színes fonalakból karkötőt fonni, és a gyerekek szokás szerint özönlöttek a gyerekházba. S természetesen mindenki megrészegülve rohant egyik helyiségből a másikba, mert mindent ki akart próbálni. Az iskolások is bent voltak, és a gimisek foglalkozásain kívül óriási örömmel pakolták le az összes játékot a gyerekház polcairól, mert az is izgalom, új, színes, szétszedhető és feltúrható. Az alkalom végén természetesen alig lehetett kiparancsolni a gyerekeket előbb az épületből, majd a kertből, hogy jönnek majd még a „nagyok”, de mára vége van, és add vissza a zsírkrétát, és ne mássz vissza a kapun, és mássz le a fáról.

Ezek a gimnazisták emberi és társadalmi problémákra egyaránt érzékeny kamaszok – így többen mondták a nap végén, hogy sokk-ként hatott rájuk, milyen a mélyszegénység. A telepi gyerekek barátságosságát, ragaszkodását többen kiemelték, mint jó élményt, az iskolában pedig tabló készül az önkéntességről, a játszónapot feldolgozó beszámolókból és a Monoron készített fényképekből. Így kerül be a cigánytelep a pesti elitgimnázium falai közé.

Pató Selam: LEGYÜNK ÉS MARADJUNK „ELEVEN KÉVE”!

Kedves Szerzőink, Olvasóink! Idei utolsó lapszámunk az első, melyet nehéz lélekkel szerkesztek, aggodalommal tekintve a jövőbe: ezidőben még nem tudjuk, lesz-e fedezetünk, támogatottságunk, anyagi forrásunk következő évi megjelentetéséhez is?! A teljesség igénye lüktet bennem, amikor e kiadványban szerepeltetni szeretném mindazokat, akik egész évben hű alkotói voltak a lapnak, s ugyanakkor ide idézni azokat is, akikre még nem kerülhetett sor. Tehetetlenség bénít a szerkesztésben: mert ez a mostani alkalom szembesít csak igazán kultúránk olyan kimeríthetetlen gazdagságával, amelyet lehetetlen a teljesség igényével prezentálni megszabott határok közt. ***„Erőtlenek voltunk. Kévébe kötve eltéphetetlenekké leszünk.”*** – kívánkozik ide első cigány újságírónk, **Farkas Kálmán** mondata -, mert úgy érzem, lapunk képessé lett sokakat kévébe kötni, régebbi nagyjainkat kortársaink művészetével-irodalmával, az országhatáron is sugárirányban túlnyúlva, egybe ölelve mindazokat, akik kultúránk egyetemes erejében, annak érdekében, együtt kívánnak lenni, és műveiken keresztül nyitni mindenki felé, felkeltve az érdeklődést, bevonva a rokon-erőket. E mostani alkalomig határtalan szabadságérzettel, belső szárnyalással válogathattam a kiapadhatatlan kincstárból, s amit eddig be tudtunk mutatni, mégsem volt több mint az óceán azon cseppjei a felszínen, amelyeken egy-egy pillanatra éppen felcsillan a fény. Így ha visszanézek, ezt a szikrázó hártyányi réteget látom -, de ha előre, akkor kulturális kincseinknek azt a tömegét, amelyet e szűk keretek közt még nem volt lehetőségünk felmutatni. Janus-arcú érzés… Miért is osztom meg Veletek, Önökkel? Hogy elmesélhessem: életem legszívből-fakadóbb dolga, aminek megvalósulását ebben a picinységében mégis belső nagyságot hordozó lapunkban látok, és hitem, hogy sokan hozzám hasonlóan éreznek, akiket rajta keresztül is megérint közösségi létünk tudata. E lapnak köszönhetem kézzelfogható átélését annak az elvont fogalomnak, amit a **„miénk”** szó kellene, hogy jelentsen, tudatossággal áthatva kollektivitásunk kulturális mivoltával, közös értékeinkért való felelősségvállalást ébresztve. Úgy vélem, ez a tudatosság, ami szabadságunk és önbecsülésünk záloga lehet, és kell, hogy legyen azzal az egyedi történelmi tényezővel nehezített sorsunkban, hogy nincs háttérországunk, amely bázisként őrizné történeti, kulturális, nyelvi kincseinket. Ezért vagyunk abban az egyedülálló helyzetben, hogy minden más népnél hatványozottabb erőkkel kell törekednünk élő kévévé válni, emberi mivoltunkban mindőnk személyes felelősségvállalása mellett, egy magasabb síkon valósítani meg az összetartozásnak azt a módját, amit a térkép nem tesz lehetővé. Ennek hitében kívánok nagy szeretettel és tisztelettel Áldott Karácsonyt és Boldog Új Évet Mindenkinek, a januári viszontlátás reményében!

A Monori Roma Nemzetiségi Önkormányzat közéleti-kulturális havilapja

Pál apostol 1. levele a Korintusbeliekhez 13. - A SZERETET HIMNUSZA

1. Ha embereknek vagy angyaloknak hangján szólok is, szeretet pedig nincsen én bennem, olyanná lettem, mint a zengő ércz, vagy a pengő czimbalom.
2. És, ha jövendőt tudok is mondani, és minden titkot és minden tudományt ismerek is, és ha egész hitem van is, úgyannyira, hogy hegyeket mozdíthatok ki helyökről, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi vagyok.
3. És ha vagyonomat mind felétetem is, és ha testemet tűzre adom is, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi hasznom abból.
4. A szeretet hosszútűrő, kegyes; a szeretet nem irígykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel.
5. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rójja fel a gonoszt,
6. Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal;
7. Mindent elfedez, mindent hiszen, mindent remél, mindent eltűr.
8. A szeretet soha el nem fogy: de legyenek bár jövendőmondások, eltöröltetnek; vagy akár nyelvek, megszűnnek; vagy akár ismeret, eltöröltetik.
9. Mert rész szerint van bennünk az ismeret, rész szerint a prófétálás:
10. De mikor eljő a teljesség, a rész szerint való eltöröltetik.
11. Mikor gyermek valék, úgy szóltam, mint gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek: minekutána pedig férfiúvá lettem, elhagytam a gyermekhez illő dolgokat.
12. Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről-színre; most rész szerint van bennem az ismeret, akkor pedig úgy ismerek majd, a mint én is megismertettem.
13. Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet.

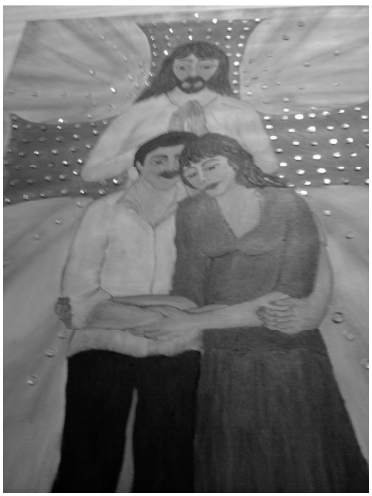

Ráczné Kalányos Gyöngyi műve

LE PAL APOSHTOLESKO ANGLUNO LIL KAJ LE KORINTUSHICKA

13 Majbare dimatimata: le kamipesko himnuso

1 Te dav duma pe manushengi bake andyelongi shib, kana kamipe naj ande mande, kasavo som, sar bashado sastri bake bashado cimbalmo.
2 Te avel muro zhanipe kathar le profeta, te pinzharav dore sa le tajni haj sako zhanipe, haj te avel sa kasavo intreguno muro patyape, ke le plaja pe kaver thana te shav: kana kamipe naj ande mande, khanchi som.
3 Te dav kothe sa muro barvalipe sar dimata, haj te dav perdal muro trupo, te shaj asharav man: kana kamipe naj ande mande, khanchi chi mol mange.
4 O kamipe toleranshoj, o kamipe lashoj, naj daramno, chi asharelpe, chi phutyarelpe,
5 chi kamel peske barvalipe, chi rodel pesko, chi xolyardyol opre, chi gindil po nasulipe,
6 chi losshal le nasulimaske, ba kethanes losshal le chachipesa;
7 sakofalo mukel, sakofalo patyal, sakofalo sperantisarel, haj sakofalo perdal hatyarel.
8 O kamipe chikana nacholatar. Le profetalimata agorisajvenatar, le shiba nachonatar, le zhanimata xasalyvenatar.
9 Ke rigakej le pinzharimata, haj rigakej lengo profecipe:
10 kana pale avelatar o feder, o rigipe nacholatar.
11 Kana shavoro somas, kade vorbisaros, sar o shavoro, kade hatyaros sar o shavoro, kade gindisarosma sar o shavoro: Kana pale mursh kerdyilom, muklom kodal butya, so shavorikanej.
12 Akanak apol kathar e glinda perdal, ande muglya dikhas, ba atunchi pale sakofalo. Akanak inke rigako si muro zhanipe, ba atunchi kade zhano, sar akanak vi me pinzhardo som.
13 Anda kado ashol o patyape, o sperantipe, o kamipe, kado trin: ba mashkar kadal o kamipe si o majbaro.

***Glonczi Ernő:* Mami**

Zorilas.

Le trabi

sa huradepe.

Voj ch'ustyilas.

Varekaj ashilas,

andej ratyako vuzhipe.

Boldasles: Vesho-Farkas Zoltán

***Szolnoki Csanya Zsolt:* VERS**

BESZKADT TÉLI PINCÉKBEN TÉRDEL A FÉLELEM.
ABEOMLÓ FÉNY FAGYRÁCSOS MAGÁNYBAN,
CSAK FEHÉR HEGEDŰM SÍR, A TÉLLEL FELZOKOG,
RÉZFEJŰ ÉJSZAKA BOTORKÁL, VIRÁGFUVOLÁS ÁLMOKAT TAPOS...
ÉS KÓSZÁL EGY NÉP ÖNÖN NYOMÁBAN, CSILLAGOK SIKOLTÁSAIN
BOTOLVA, CSENDŐRSZURONYRA FESZÍTETT SORSÁN,
VARJAK KÁROGÁSAINAK FEKETE FÁTYLAIT HORDJA.
MINT VÉGZETE ORMAIN REJTŐZŐ KATONA
TÉRDEL E NÉP A SZÁNDÉKOK ROMJAIN VACOGVA,
MERT MINDEN TAVASZ ARCÁRA HÓVIRÁG-CSUKLYÁKAT ÉGET
A LÉTEZÉS LEHULL BARNÁN-ÉS FEHÉREN.

***Németh Attila:* KARÁCSONY**

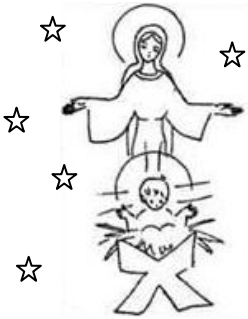

Igen, este van, vakkant a tél.
Bundás kutyám hajtja a juhot;
kis pásztor köszönt karácsonyt.
Igen, este van, telve hideggel;
Vacog, fázik a szürke ég alja.
Hátul kalács sül, dió lóg
fenyőágon.

Igen, est van, az Atyaisten járja a falut,
Arca kedves, itt lakik a Fiúisten is,
az istállószagú szolga.
Igen, este van, ég, lobog a gyertyaláng
Hópehely csillámlik:
Jézus a szeretet – dudorásszák a madárkák.

GRATULÁCIÓ

Nagy örömmel osszuk meg a hírt minden kedves olvasónkkal, hogy folyóiratunk állandó szerzője, Németh Attila költő legújabb versválogatása most látott napvilágot **„Életem séta”** címmel, a NapKút Kiadó 68. Napút füzeteként. Az A/5-ös formátumú, 48 oldalas gyönyörű összeállítás, a címadó költeményhez hasonlóan, más hosszabb lélehzetű műveket, sőt remek prózákat is magába foglal. Szívből kívánjuk, sok további szép kötettel ajándékozzon meg bennünket a későbbiekben is!

< Lakatos Klára műve

Ruva Farkas Pál
Amari cerhaki JAG…. *

már megint ŐSZ van
és én még mindig cigány
az álom ráhajlik
a lét peremére
s Te szeretve hallgatod
a de MORE….
inke asshundyol
a ratyaki vorba
ande cerha
inke phabol e JAG…
marel amaro ILO
lokhes nakhel o chaso
akharav e Krechunesko
Duho mashkar amende
Te beshel kaj amari mesalya…
e Devlesko Dyih…
te kikidel ande amaro ILO
o prhalikano kamimo
so shohanak a shoha
míg e Luma Luma avla
tena merel avri anda amari
cerhaki JAG…
most már egész biztos
hogy cigány létemre
zsidóságom miatt
kockázati tényező vagyok
ke a magyar kultúra
kenyerét majszolom
s főleg
otthon
merem
érezni
magamat
Magyarországon!!!

*** *A mi sátorunk tüze***
Bp. 2012.nov. 27. 17.59
EH 87-86 nyilvántartásba véve

***Journal Gipsy:* MA LAʒA**

Ma laʒa kaj san Rrom!
Ni adives, ni tehara, ni tajsa, ni potajsa!
O Del ʒanel sa-sar patines, sa so isi tut!
Taj aʒarel ma te laʒas!
An-o sumnal ov si ʒi tute!
Čačes!
Va!?
Ma phukav to barvalipe!
Barvalo san! Ma laʒa!
Barvalo san e Del aśudărel!
Kaj Rrom san, ma laʒa! Ma!
Nisar! Sakode te si o cidibe!
O Del dikhel!
Va!?

Dudás Mihály Károly
SUTTOGÓ ARC

Vágyakat leplező,
Szeretetre éhező,
Életünk örök harc!
Fáj még…
Suttogja a mosoly mögötti arc!

Már nem éltető,
Meg nem érthető,
Sok gúnyos kudarc,
Fáj még…
Suttogja a mosoly mögötti arc!

Árvai Attila: A PADLÁS

Vén, elfeledett lomosládában akadtam rá, miközben régi bizonyítványok, családi emlékek után kutattam. Már kidobtam volna ezt az öreg ládát, de az utolsó pillanatban megpillantottam benne valamit… Az idő súlya alatt megtört szamárfüles kis füzetecskét leltem, mely már megsárgult lapjaival különös érzéseket keltett bennem. A címke: „Árvai Attila" 4/b – osztály, - fogalmazás füzet. Ahogy megérintettem, egy pillanatra megjelent lelki szemeim előtt az a kisfiú, akié annakidején ez a füzetecske volt. Vékony testalkatú, gyenge fiúcska volt, kinek nagy barna szemei néha úgy csodálkoztak rá a világ fájdalmaira, hogy ha tehettem volna, most magamhoz öleltem volna…

Belelapozok… - már alig látható a régi tinta az öreg lapokon, eltépett, hiányos oldalak, felfirkált jegyzetek, a por úgy szállt róla a kis padláson mindenfelé, hogy szemeimet be kellett hunynom. Vicces, hol gyerekes rövid kis írások, házi feladatok, s ahogy olvasgatok mosolyom együtt ring a kisfiú gondolataival, miket sok éve jegyzett le… Olvasgatok… s ahogy a múlt betűi átrobognak szívem alagútján, édes boldogságom fájdalomba fut… mert egy ezek közül mélyen lelkembe vésődött, s nem feledem, míg élek. Most magamhoz szorítom e megsárgult, poros füzetecskét, - közel a szívemhez – szemeim újra behunyom, és lassan átlebegek az idő szüntelen hullámvasútján, egy olyan korba, amit már rég elfeledettnek hittem…

Házi feladat

"Kedves Osztályom!

Tudatom veletek, hogy 1978. szeptember 10-én du. édesanyám eltávozott az életből. Nagyon szerettük őt, és nagyon fog hiányozni. Apukámmal megbeszéltük, hogy mostantól többet leszünk együtt. Apu még nem tudja, minden ruhámnak a helyét, de majd együtt átnézzük a szekrényeket, és azt is megbeszéltük, hogy együtt mossuk ki a szennyest. Ne féljetek, nem fogok sokat sírni, mert a pap bácsi is azt mondta, hogy ő már jó helyen van, és hogy nekem most sokat kell tanulnom, nem szabad sírni. Ti nem sokat találkoztatok anyukámmal, mert ő

© Árvai Attila: O PODO (*boldasles/lovári fordítás: Pató Selam*)

Ande jekh dulmutani, bisterdi lada arakhlom kado, kanak mashkar le phurane dokumentura thaj la familijake serimata rodlom variso. Aba avri sudomas kadi phuri lada, ba ando paluno sekundo sama lom ande late variso… Tela la vramako pharipe, pharradi irka arakhlom, so peske galbenyarde hertijenca bisikle hatyarimata andas opre ande mande. Pe laki cedla ramindes: „Árvai Attila, 4/b. klasso, iskiripeski irka”. Sar late reslom, pe jekh sekundo zerilas angla mura hatmake jakha kodo shavoro, kaski atunchi dulmut kadi cini irka sas. Sano, kovlo shavoro sas, kaske barnave jakha unyivar kade chudisarde pe la lumake dukha, hoj te shajisardomas, akanak angalisardomas les.

Avri putrav e irka… - aba daba dichol o dulmutano iskiripe pe le phurane hertiji, shingerde riga, kathe-kothe noti, o praxo kade uradas opre pala late po cino podo sakaj, hoj mure jakha trubusardom andre te phandav. Pherasune, shavorutne, skurte cine iskirimata, thaj sar ginavavlen, le lecki, muri asandi kethanes lel kuna le shavoreske gindurenca, so angla kado but bershenca ramosardas tele… Ginavav… thaj sar le nakhlipeske patrana perdal nashen pe mure jilesko xoripe, muri gugli lossh andej dukh zhal perdal… Ke si jekh mashkar kadaleste, si xornes ande mura hatmako xoripe pusadyilas, thaj na bistrav la, pune zhuvav. Akanak pe mande kikidav kadi galbenyardi, cini praxasli irka, - pasha muro jilo – mure jakha palesh andre phandav, thaj lokhes perdal hurav le vaxtesko phundalo drom, ande jekh kasavi vrama, pala soste aba dulmut kodo patyajlom, hoj bisterdom la…

Kehereski butyi.

„Muro skumpo klasso!

Zhanavav tumenca kodo, hogy pe 1978. septemberi 10. pala o mizmeri muri gugli dej gelas-tar andar muro trajo. Bares kamlam la thaj bares faltila. Mure dadoresa vorbisardam, hoj kathar akanak inke jekhfar na avasa kethanes. Muro dad inke na zhanel mure sa gadengo than, ba maj kethanes dikhasa le shifonya, thaj vi pala kodo vorbisardam, hoj maj kethanes thovasa len avri. Te na daran tume, na rovo but, ke vi le rashaj-bachi kodo phendas, hoj voj aba ando lasho than si, thaj hoj man akanak trubul but sityipe, nashtig te rovav. Tume na maladyile butivar mura dejorasa, ke voj but phirdas ando nasvalipesko kher,

sokat járt kórházba, apukámat már ismeritek, ő szokott eljönni értem az iskolába. Úgy gondolom, jó hogy vannak a gyerekeknek anyukáik, mert ők nagyon szeretnek minket gyerekeket, és nagyon finomakat főznek, és reggel mindig csinálnak nekünk forró kakaót. Az én anyukám is nagyon szeretett engem, és régebben azt mondta, hogy az emberek életében, és a családban a legfontosabb dolog a szeretet, mert a világban vannak rossz dolgok is. Az én anyukám sok mindenre megtanított engem, már tudok kakaót főzni, de más ételt még nem.

Azt szeretném még mondani kedves osztályom, hogy remélem az osztályból most már senkinek nem hal meg az anyukája, mert azóta én szomorú vagyok, és nem akarom, hogy ti is azok legyetek. Szeressétek az anyukátokat, mert én úgy érzem a szívemben, hogy ő szeret bennünket a legjobban a világon. Ezt a levelet elviszem anyukám sírjához, és felolvasom neki is, mert így tudni fogja, hogy mennyire szeretem."
1978 szept. 14.

…. Ezt a fogalmazást drága osztályfőnököm, Erzsike néni akarta felolvasni az osztály előtt. Azonban néhány mondat után elcsuklott szava, és könnyeivel küzdve, elnémulva ült le íróasztalához. Az osztályból még néhány lány feljajdult, majd fájdalmas néma csönd lett úrrá néhány percig a 33-fős gyerek-osztályban. Soha nem hallottam még, hogy ennyire csendben lettek volna, mióta idejártam iskolába….

Akkor döbbentem rá, hogy leírni képes vagyok fájdalmamat… elmondani nem…

***Ravasz József:* a kapu**

szemem ama kapuk egyike
melyen hazajár a koldus
acélkék ajkáról ismét madarak búcsúznak
tollukkal teleszórják karjait
tudván
e pillanat rövid!

telt kút csöndje e vérszegény kert
teleültetem lázbeszédben sarjadt
mákfejű ivadékokkal
legyenek varjúéves halottaink
kábítóan szépek!

***Kujtim Paçaku:* Dialògo**

Daj!e,
Amari cèxra isi pharravdi
Soça te astaras la?
Jekhe devlesqe kotoreça ćhaj!e
miri!e...
Daj!e,
Amari jag murdili
Sar ka tatŏvas?
E khamesqe strafiněnçar ćhaj!e
miri!e...
Daj!e,
Marro nanaj amen
So ka xas?
E gilenqe kotorençar ćhaj!e
miri!e...

mure dadores aba pinzharen, vov siklyol te avel anda mande andej shkola. Kade gindisarav, lasho-j, sar si le shavorenge dejora, ke von bares kamen amen shavoren, thaj bares fajne kiraven, thaj deteharasa sakanak keren amenge kakao. Vi muri dejori bares kamlas man, thaj majdulmut kodo phendas, hoj ande le manushesko trajo, thaj ande la familija legmajimportanto o kamipe si, ke andej luma vi nasule dyelura si. Muri dejori butfalicke dyelura sityardas man, aba zhanav kakao te kiravav, ba kaver xaben inke na. Kodo kamav inke te phenav, mure skumpo klasso, hoj kodo sperinav: andar o klasso aba na merela khonyikaski dej, ke kathar kodi me brigaslo som, thaj na kamos, hoj vi tume brigasle te aven. Te kamen tyumara dejora, ke me kade hatyarav ande muro jilo, hoj voj kamel amen legmajzurales pej luma. Kado lil ingrav-tar mura dejorake murmunteste, thaj opre ginavav vi lake, ke kade zhanela kodo, soske zurales kamav la." 1978. sept. 14.

… Kado iskiripe muri dragi klassoski shefi, e Erzsike neni kamlasas opre te ginavel angla o klasso. Ba pala unyi alav glinchindas laki vorba, thaj lake asva phares inkerdas pale, bialavenca beshlas tele kaj laki mesalya. Andar o klasso inke unyi shejori opre cipisarde: „jajj!" -, apol dukhado kalmipe bijandilas thaj rajisardas pe unyi momento perdal mashkar le 33 shavorende. Inke chikanak na ashundom, hoj kasave kalmes kerdyilenas, kathar kodi vrama, hoj kathe phirdom andej shkola…

Atunchi lom sama, hoj muri dukh tele zhanav te ramuvav… ba nashtig avri te phenav kodi…

Balogh Mónika képe: Szent Család

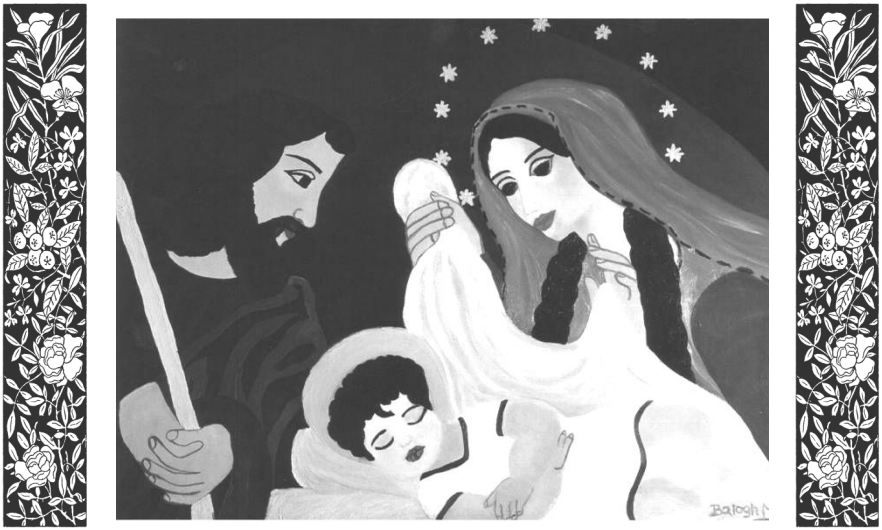

Bozsik Viola: A NEMZETISÉGEK NAPJA

December 18-a a Kisebbségek Napja, 2012-től Nemzetiségek Napjaként nevezik. Ez az újítás egyfelől jó, hiszen sokféle csoportot nevezünk kisebbségnek (nőket, fogyatékkal élőket, vallási kisebbségeket) és az új megnevezés egyértelművé teszi, hogy milyen kisebbségekről szól ez a nap. Másfelől azonban rossz is, hiszen a nemzetiség szó inkább az anyaországgal rendelkező kisebbségeket jelöli, ezáltal a cigányság etnikai kisebbségnek minősül, és így úgy tűnhet, kimarad ebből a körből, akiknek ez nap szól. Ugyanakkor a cigányok a Magyarországon hivatalosan elismert 13 nemzeti kisebbség egyikét alkotják, (noha anyaország nélkül semmilyen más etnikuméhoz nem hasonlítható a létük, ősi kultúrájuk fennmaradásának biztosítása, amelyért külső bázis nélkül kell kinek-kinek megküzdenie adott szülőországában.)

1992-ben ezen a napon adott ki nyilatkozatot az ENSZ a Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbséghez tartozó Személyek Jogairól. A kisebbségek napján kerül átadásra a Kisebbségekért díj, amelyet a kisebbségek érdekében a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződésben kiemelkedő tevékenységet végző magyarországi és határon túli személyek és szervezetek kaphatnak meg.[1]

A cigányokra elsők között asszociál az ember, ha kisebbségekről kérdezik. Ám ez egy rendkívül sokféle kisebbség: csak Magyarországon több mint húszféle roma népcsoport él (ezek közül legnagyobbak és ezáltal legismertebbek a romungrók, az oláh cigányok és a beások). Egyes csoportjaik már csak magyarul beszélnek, mások még őrzik eredeti anyanyelvüket. Különböznek lélekszámukban, társadalmi státuszukban, vallásukban, nyelvükben, öltözködésükben és szokásaikban is. És hasonlítanak: Európa-szerte, marginalizáltságban, kirekesztettségben, alacsony iskolázottságban, magas munkanélküliségben, alacsony jövedelemben. Nem arról van szó, hogy ezeket a súlyos problémákat tagadjuk, hiszen ez a valóság, és a romák valamint a többségi társadalom együttélése számos országban borzasztó konfliktusokkal terhes, és kibékíthetetlen ellentétekkel teli. A megoldást azonban abban látjuk, hogy keressük meg ezeknek a problémáknak a gyökereit, okait, és kezdjük el orvosolni azokat, mind cigány, mind magyar részről. Ez a kölcsönösség nagyon fontos, és mindkét oldali felelősségvállalás elengedhetetlen. Ahhoz azonban, hogy a romák által tett erőfeszítéseknek legyen gyümölcse, szükség van a többségi magyar társadalom nyitottságára, segítségére, az előítéletek leküzdésére.

---

[1] http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/a_kisebbsegek_napja_magyarorszagon

Ezzel együtt, ne csak a nehézségeket vegyük észre. A cigányok jelentősége a nemzet életében sokkal nagyobb annál, mint ahogy azt a médiából felénk sugárzott üzenetekből megalkothatnánk. Az irodalomban még csakcsak megjelenik a muzsikus cigány és a lókupec alakja, de csak a többségi, magyar írók és költők szemszögéből találkozunk velük, nincsen cigány daloskönyv, mesekönyv, irodalom tankönyveink nem ismertetnek meg bennünket cigány írók és költők munkásságával. A történelemkönyvek sem tesznek említést a cigányságról, noha évszázadok óta velünk élnek, ma pedig a teljes lakosság csaknem 10%-át ők adják. Ironikus, hogy távoli országok és földrészek nagy irodalmi és történelmi alakjairól már az általános iskolában tanulunk, ám adott esetben osztálytársaink, a velünk élő cigányok kultúráját már egyáltalán nem ismerjük. Ezáltal ők sem a sajátjukat: mire legyenek akkor büszkék az identitásukkal kapcsolatban? Ahogy nekünk büszkeséget ad Ady költészetének, Szent István király uralkodásának, Egerszegi Krisztina eredményeinek ismerete, úgy egy cigány kisgyerek kitől fog Snétberger Ferenc gitárművészről, Szentandrássy István festőművészről, Jónás Tamás költőről hallani?

Végezetül azt is látnunk kell, milyen sokszorosan kisebbségi sorban élő emberek a cigányok: sokszor nemcsak etnikailag, de anyanyelvük és vallásuk (többször különböző keresztény kisegyházakhoz tartozók) szerint is kisebbségben vannak a magyar társadalomban. Lennénk a helyükben? Gondoljunk bele ebbe a kérdésbe legalább ezen az egy napon.

Részletek egy megtört asszony naplójából: HALOTTAK NAPJA

Csendes a temető, halottainkra emlékezünk; november szürke, ködös idő. A sírokon meggyújtották a mécseseket, olyan a temető, mint a mennyország, a halott lelkek mosolyogva néznek le ránk. Megemlékezés, koszorú a sírokon és lelkünkben, ahogy életre kelnek az emlékeink fonalán, ők - a múlt, de mellettünk a folytatás. Mesélünk róluk, viselt dolgaikról és imádkozunk az úrhoz, hogy örök fényben legyen a lelkük. Bennem él hat év előtti Mindszent, amikor egy hideg novemberi napon közölték, hogy a párom elment az Úrhoz, hosszú betegség után. Csend lett bennem. Máig visszhangzik a magány és a gyász csendje. Azóta minden Mindenszent napon Isten a társam, hozzá imádkozom. Most kijöttem a halottaimra emlékezni; sokan vannak: családtagok, ismerősök, szomszédok. Meggyújtottam a mécsest, és örök világosságot kívánva emlékezünk rájuk, elmondva egy imát. Talán hallják odaát. Otthon gyújts meg egy szál gyertyát és imádkozz. Könnyebb lesz, Isten szeretete átölel.

***Lovári szövegalkotási gyakorlatok:* Az otthon és a szűkebb környezet**

ablak	e felyastra	autóbusz	o buso(ura)
ablaküveg	la felyastraki glazha	bank	o banko(ura)
abrosz	o colo(ura)	bankautomata	lle bankoski automata
adminisztráció	e administracija	bankszámla	le bankosko lil
adó	e taksa	befed	sharavel
adós (marad)	o duzhno (ashol)	begyújt, éget	(andre) phabarel
adózik	takshalil	békés	pachaslo
adósság	o uzhulipe	belül, benn	andre
ágas	kranzhengo	benzinkút	benzinaki xajing
ágy	o pato	bezár	phandavel
ágytakaró	le patosko colo	bicikli	e rotashli
ajánl, kínál	imbisarel	bokor	o bozuli
ajtó	o vudar	bolt	e bolta
akácfa	le akacosko kasht	bogrács	e kekava
akvárium	e akvarija	csengő	o cino klopoto
alsó földút	telutne phuvako drom	cserél, vált	paruvel
aláírás	telal iskiripe	cserép	o hirbo(ura)
alap (épületé)	o fundo(ura)	cserépedény	o hirbuno vaso
alkotó	o kreatori	deszka	e phal
alkupénz	e mita	dísz	o diso(ura)
alkuszik	mitakerel	domb	o plajica
áll	tordyol	domború, kerek	oblo
állami hivatal	le statoski oficija	drága (érték)	kuch (o kuchipe)
állandó lakóhely	Konshtantno than	dunna	e perina
állólámpa	tordyindi lampa	edény	o vaso
állomás	e stacija	emelet	o etazho(ura)
almafa	le phabengo kasht	épít	kerel
alszik	sovel	ér(valamennyit)	mol
alvóhely	sovlyimasko than	mit ér?	so mol?
antenna	e antenna	erdei	le veshesko
antik	phurano	erdő	o vesh
anyag	e materiala	erdős	veshalo
aprópénz	le xittya	eresz	e streshina
ár	e ahor	erkély	e balkona
áram	o villanyi	evőeszköz	o instrumento(ura)
árnyas	shalinalo	fa	o kasht
árok	o shanco(uri)	faanyag	o kashutno mato(ura
asztal	e mesalya	fából való	kashtuno
áthidal	podolisarel	fal	o zido(ura)
átnedvesedik	perdal pajardyol	falikút	le zidongi xajing

autó, kocsi	o vurdon	falu	o gav
faluház	le gavesko kher	ház	o kher
falu széle	le gavesko agor	házhely	kheresko than
falusi	gavuno	hazulról	kheral
felújít	opre nyevarel	hegy	o plaj
fém	o metalo(ura)	hely	o than
fényes	fimlalo	helyiség	o thanipe
fenyőfa	o braduno kasht	híd	o podo
fest	makhel	hinta	e legini
festék	e farba	homok	o kishaj
foglaló	e kaucija	hűtőszekrény	o fridzhidero
földes, földből van	e phuvaslo, phuvutno	hivatal	e oficija
földi	phuvako	illatos	shungaslo
fű	e char	Illetékes (személy)	kompetenshno
függöny	o firhango(ura)	ipar	e industrija
fürdőszoba	le najipeski soba	iskola	e shkola
füstöl	thuvel	istálló	e shtala
fűt	tatyarel	ivó (talponálló?)	o molyakero
füves	charako	kastély	e dyiz
családi fészek	familijako kujbo	kád	o troko(ura)
fizetés	o potyinipe	kályha	o bov
folyó	o len	kapu	o vudar
fundamentum	o fundamento	kasmírkendő	o zhelicko dikhlo
gabona	o sumburo(ura)	kávéjáz	e kafeteria
gabonaföld	le sumburoski phuv	kemence	o bov
garázs	o garazho(ura)	kémény	o horno(ura)
gaz	o burr	kerítés	e gradyija
gáz	o gazo(ura)	kert	e bar
gazos	burraslo	kertesház	la barako kher
gerenda	e barand	kinn, kívül	avri
gödör	e gropa	kinyit	putrel
gumi	e guma	könyvtár	Pustikengo kher
-sűrű	dyeso	kocsma	e kirchima
gyalog	phujatar	konyha	e kinda
gyár	e fabrika	kórház	o hospitalo(ura)
gyékény	e treshtija	kosz	e posh
gyerekszoba	le shavoreski soba	kő	e barr
gyertya	e memelyi	kölcsönkér	unzhule mangel
gyógyszertár	e apoteka	költözik	muchil
habarcs	o maltero(ura)	könyv	e ginadyi
hálószoba	le sovipeski soba	könyvtár	e biblioteka
használ	hasnil	környezet	o krujalipe
hátsó	paluno	kerámia	e keramija

A Monori Roma Nemzetiségi Önkormányzat közéleti-kulturális havilapja

hátul	palal	távoli	durutno
hírlap	o nyevipe	tégla	e cigla
kulturház	o kulturno kher	telefon	e telefono(ura)
kunyhó	e kolyiba	köves út	o barruno drom
kút	e xajing	közeli	pashutno
külföld	avrutno them	televízió	o tevevo(ura)
lakik	beshel	tervrajz	Planosko rajzo
lakcím	o adreso(uri)	temető	e murmunci
lépcső	o gradicho	templom	e khangeri
lépcsőház	le gradichosko kher	tenger	o baro paji
létra	e skara	tér	o placco(ura)
Magyarország	o Ungriko Them	terítő	o colo(ura)
meggyfa	o makrin	tisztít, takarít	uzharel
mennyezet	o plafono	törvény-	krisako-
országhatár	le themeski granyica	trolibusz	o trolivo(ura)
országút	le themesko drom	tükör	e glinda
ösvény	e kerara	tükrös	glindaslo
pad	o pado(ura)	tűz	e jag
padlás	o podo(ura)	tüzelő	o jagako
patak	e valya	tűzhely	la jagako than
piac	o foro	udvar	e avlina
pihenőhely	le hodinipesko than	udvari	la avlinako
piszok	e mel	új	nyevo
posta	e poshta	utca	e vulyica
postás	lilvalo	utcai	vulyicako
repülőtér	o aeroporto(ura)	utcasarok	la vulyicako kolco
rét	e mal	úttest	le dromesko trupo
sárgaréz	o xarkom	útvonal	le dromeski lenija
sarok (utcáé)	o kolco(ura)	városközpont	le forosko centrumo
sátor	e cerha	vagyon, kincs	e avucija
szalmatető	o sulum	vályog	e vajki
szekrény	o shifonyi	város	o foro(ura)
szövet	o poxtan	városháza	le forosko kher
sziget	o niso(ura)	városi	forosko
meszel	Varresa makhel	vasút	o sastruno drom
négyszögöl	kvadratura	vécé	e budara, e xindi
színes	rangaslo	világ	e luma
színház	o theatro	virág	e luludyi
szoba	e soba, e livni	virágzik	luludyol
szülőföld	la daki phuv	virágoztat	luludyarel
tanya	e zolba	vonat	o zibano, o tradino
tanyasi	zolbari	vízcsap	Pajesko chapo
távol	dur	régi	dulmutano

A Monori Roma Nemzetiségi Önkormányzat közéleti-kulturális havilapja

TARTALOMJEGYZÉK

2. Ramashka Sv (Ukrajna), Angelina Gatell/Ricardo Iglesias (Espagna)
3-5. Dr. Szuhay Péter: A cigányok etnográfiája VIII.
6-7 Bemutatkozik: Pató Ibolya: Egy szó; Pillanatkép; Útlevél
8-9. Hermányi Gabriela: Palántakeltető
10-11. Pató Selam: Bemutatkozott az Erzsébetvárosi Montessori Gimnázium
12-13. Dunai György (Kanada): Az eredeti roma népcsoportok: Lovár
14. Sárközi László, Rácz Lajos, Ruzdija Russo Sejdovic (Germany) versei
15. Orsós Imre és Nagy Gusztáv versei
16. Bozsik Viola: Játszónapok a Tabánban
17. Pató Selam: Legyünk és maradjunk eleven kévék!
18-19. A szeretet himnusza magyar és lovári nyelven, Glonczi Ernő verse
20. Szolnoki Csanya Zsolt, Németh Attila verse és könyvajánlója
21. Ruva Farkas Pál, Sali Ibrahim (Bulgária) és Dudás Mihály Károly versei
22-25. Árvai Attila: A padlás, 2 nyelven, Ravasz József, Kujtim Paçaku versei
26. Bozsik Viola: A Nemzetiségek Napja
27. Részletek egy megtört asszony naplójából: Halottak Napja
28-30. Lovári szövegalkotási gyakorlatok: Otthon és szűkebb környezet

Sörös Elvira receptrovata: TÖLTÖTT KÁPOSZTA CIGÁNYOSAN

Hozzávalók:

4 nagy fej káposzta, 3 kg darált hús, 70 dkg kg rizs, 2+2 deci olaj, 1 kg hagyma, 5 ek só, 2 ek bors, 15 dkg erős törött pirospaprika, 3 liter paradicsomlé.

Elkészités:

.

A káposztákat leveleire szedem, majd forrásban lévő vízben meggyengítem őket. Két deci olajon megpirítom a rizst, felöntöm egy bő liter vízzel és 10 percig főzöm (el is fővi azt). A hagymát megtisztítom, apróra vágom, majd két deci olajon megpárolom. Miután lehúztam a tűzről, megszórom a paprikával. Összekeverem a húst, a rizst a borsot és 4 kanál sót egy kevés paradicsomlével. A nagyobb leveleket megszabadítom az erektől és ebbe töltöm a félmaréknyi töltelékeket. Feltekerem és a két végét begyűröm, hogy ki ne folyjon. Apróra összevágom a kisebb leveleket és a torzsákkal, valamint a kivágott erekkel együtt az üst aljára teszem. Most jönnek rá a töltelékek – egyenletes magasságra pakolva. Felöntöm fele víz – fele paradicsomlé keverékkel, melybe belekevertek a megmaradt kanálnyi sót. Lefedve lassú tűzön két óra alatt elkészül.

PO KRECHUNO!

Reslam o krechuno
te resasles ande but bersh
baxtyasa, zorasa, sastyimasa,
majbute mishtyimatanca, sar akanak,
grastenca, vurdonenca, bute lovenca,
po rup, po somnakaj te phiren,
me pale te kidavles palatumende.
Kon mulas, te deles o Del pachuno hodinipe
le phanglen pale siguno slobozisardyipe.
Te aven saste thaj baxtale,
e pacha, e voja, o kamipe,
te beshel mashkar amende.

*

Sunto ratyi das angalyi la luma
adyes arakhadyilas o cino Jezushka,
ande jasla pasha guruva
pashjol o kamipe ande manushikani mosura.

Krechuneski sunto ratyi,
te xutyilas jekhavreske vast,
thaj kon akanak nashtig aven amenca
vi pe kodal te gindisaras.

Anda tumaro ilo
kade te huraltar e briga,
sar ande durutnimata
le skepimaske chiriklya.

Le Sunto Devlesko thaj Mariako
ashtyilipe te avel pe amende,
thaj le Jezushesko kamipe te rakhas
ande jekhavreste.

Te avas saste thaj baxtale,
e pacha, e voja, o kamipe,
te beshel mashkar amende!
2012.
(Vesho-Farkas Zoltán)

Nemzeti Kulturális Alap